

Krimp begeleiden, niet bestrijden

✍ INEKE NOORDHOFF

📷 REYER BOXEM

ONDERZOEK

🌐 WWW.RUG.NL/STAFF/B.B.BOCK

‘Het grote probleem van bevolkingsafname is groeiende ongelijkheid.’ **Bettina Bock**, hoogleraar inclusieve plattelandontwikkeling aan Wageningen Universiteit en bijzonder hoogleraar in Groningen, richt zich onder meer op de leefbaarheid van het platteland. Vooral bij krimp.

‘Nederland kent armere en rijkere gebieden. De rijke worden rijker en de arme armer.’ Bewoners van krimp-regio’s zijn relatief armer. Opleidingen en banen zijn verder weg en ook als ze hulp of zorg nodig hebben liggen voorzieningen op afstand. ‘Ze hebben minder mogelijkheden om zich te ontplooiën.’

Bettina Bock, van huis uit rurale sociologe, zetelt op de RUG-leerstoel ‘Bevolkingsdaling en leefbaarheid in Noord-Nederland’. Een dag per week buigt ze zich in Groningen over de problematiek die kortweg aan te duiden is als ‘krimp’.

Voortvarendheid

Wat haar is opgevallen in de vier jaar van haar hoogleraarschap aan de RUG is dat er heel veel aandacht voor het onderwerp is: ‘Ook buiten de krimpgebieden zelf. Dat geeft wellicht aan dat de maatschappij toch enige zorg heeft over de toekomst van het landelijk gebied.’ Tussen de krimpgebieden ziet ze verschillen, in de acceptatie van

de problematiek en ook in de voortvarendheid van de aanpak. ‘De provincie Groningen is een van de meest actieve provincies en kan erop rekenen dat de meeste gemeenten de overtuiging delen dat je krimp niet moet bestrijden maar begeleiden. In de provincie Drenthe zie je meer weerstand – tegen het begrip krimp als zodanig en tegen het aanvaarden van bevolkingsdaling als een trend die je niet moet proberen te keren.’

Elektrische fiets

Krimp beperkt zich niet tot het platteland van Noord-Nederland; ook elders in het land en in Europa trekken mensen weg. ‘Doorgaans is de bevolkingsafname het sterkst in gebieden die verder van een stad af liggen. Om steden heen ligt een overloopgebied, waar bewoners op de stad georiënteerd zijn. Ze wonen verder van hun werk dan de stedelingen, maar kunnen dat bereizen.’ Elektrische fietsen veranderen de belevingsafstand en ook de zelfrijdende auto kan voor een nieuwe horizon zorgen. ‘Een goeie infrastructuur is heel belangrijk. Maar,

gebruik maken van vervoer kost de plattelanders wel geld.'

Tot haar genoegen ziet Bock op tv de belangstelling voor de wereld buiten de stad ontwakken, in programma's als VPRO's *Power to the platteland*. Vaak heeft men namelijk een te simpel beeld, vindt ze: steden groeien, het platteland kwijnt. Dat doet geen recht aan de werkelijkheid; want het buitengebied heeft ook kwaliteiten, alleen andere dan de stad. Stedelingen gaan naar het platteland om te recreëren, te genieten van de schoonheid, de ruimte en de rust. 'Of je in de stad of op het platteland wilt wonen, is een kwestie van persoonlijke voorkeur en waar je je thuis voelt. Buiten de stad heb je meer ruimte om je heen en meer groen. Hoe je dat waardeert, verschilt per levensfase. In veel gebieden zie je gepensioneerden naar buiten trekken. De stad is hen te vol geworden en ze hoeven niet meer dagelijks naar hun werk.'

Veiligheid

De aardbevingen maken het Groningse buitengebied tot een hoofdstuk apart. 'Het is belangrijk dat de mensen nu eindelijk veilig wonen, dat is het eerste. Het heeft lang genoeg geduurd.' Aarzelend voegt ze toe: 'ik hoop dat de mooie, karaktervolle architectuur niet verdwijnt.' Toen ze in Groningen aangesteld werd, hield ze een week vakantie in Roodehaan. 'Ik was verrast hoe mooi het was. In Groningen spreken ze over Stad en ommeland, dat vind ik een fijne warme term. Elders spreken ze vaak over het Hinterland, achterland. Daar sta je met je rug naartoe.'

Het platteland wordt – afgezien van de aardbevingen – door veel mensen als veiliger ervaren. Bedachtzaam formuleert Bock: 'Mensen denken dat er minder criminaliteit is – bijvoorbeeld met betrekking tot drugs. Ik betwijfel of dat echt zo is. Er zijn juist cijfers die wijzen op een hoog gebruik van drugs op het platteland. Maar wat je gelooft, is bepalend voor je gevoel van veiligheid.'

Verlaten gebouwen

Dat het aantal plattelandsbewoners hard terugloopt, staat vast. Voor Groningen geven goed gefundeerde ramingen aan dat in 2030 19 procent minder mensen het ommeland bevolken dan nu. 'Je ziet het ook om je heen in sommige delen van de provincie: er zijn onbewoonde huizen, winkels staan leeg, gebouwen zijn verlaten.' Daartegenover staat dat de stad juist volop bouwt. 'Mensen mogen wonen waar ze willen. De overheid moet de markt volgen, is de heersende opvatting. Je kunt mensen nu eenmaal niet dwingen.'

'Eenzaamheid en gezondheidszorg zijn de grootste uitdagingen voor de toekomstige leefbaarheid van het platteland'

de vraag onder welke omstandigheden burgers bereid zijn om elkaar te helpen. 'De overheid gaat ervan uit dat Iedereen mee wil doen. Dat noemt de overheid 'goed burgerschap'. Maar dat is een norm, het is de vraag of die aanname wordt geschraagd door de feiten.'

Geen leegte maar ruimte

'Veel mantelzorg is nu privé georganiseerd: Jij zorgt voor je moeder, ik voor de mijne. Bij lokale zorgcoöperaties wordt dat met meer mensen gedeeld. Daardoor zijn burgers eerder bereid iets voor elkaar te doen. Jij helpt je buurvrouw, maar je doet dat samen met anderen. Wanneer jij met vakantie bent, pakken anderen het over. Gezamenlijk eigenaarschap is belangrijk om dorpen leefbaar te houden.' Het is absoluut de moeite waard daar moeite voor te doen, vindt Bock.

Om dat toe te lichten maakt ze onderscheid tussen 'leegte' en 'ruimte': 'Leepte legt nadruk op wat verdwijnt, op de ellende dus. Maar ruimte is iets dat je tot bloei kunt brengen. Het platteland is anders dan de stad maar het heeft een eigen waarde. Je woont er dicht bij de natuur, hebt frisse lucht, ruimte om je heen en plek om op je eigen manier te kunnen leven. Als je je daarvan bewust bent, weet je ook dat je naar die kwaliteiten om moet kijken, dat je die kunt kwijtraken als je niet goed oplet. Dat geldt voor burgers, maar zeker ook voor overheden.'

Tegensturen

Maar overheden kunnen wél proberen tegen te sturen, door verder vooruit te kijken en actief op de ontwikkelingen te anticiperen. 'Groningen doet dat bijvoorbeeld met de Regiodeal voor duurzame energie. Dat is een poging om perspectief te creëren in reactie op het vervallen van de banen in de aardgassector.' Bock benadrukt het belang van anticiperend beleid. 'Dat mensen uit de regio wegtrekken is ook het probleem van de stad.' De toenemende ongelijkheid tussen stad en platteland keert als een boemerang terug door de maatschappelijke onrust en polarisering die eruit voortkomen. Bovendien kan Nederland het zich volgens haar echt niet veroorloven het potentieel dat ook het Randland te bieden heeft, ongebruikt te laten.

Eenzaamheid

Bevolkingsafname heeft grote gevolgen. 'Voor de blijvers is het wezenlijk dat ze toegang houden tot voorzieningen. Daar ligt een grote toekomstige behoefte en we weten nog niet hoe daaraan tegemoet te komen,' aldus Bock. Zowel in Wageningen als in Groningen entameert ze onderzoeken naar eigenaarschap en burgerparticipatie. 'Eenzaamheid en gezondheidszorg zijn de grootste uitdagingen voor de toekomstige leefbaarheid van het platteland.' Haar onderzoeken richten zich daarom mede op